

Kingos
salmebok

Salmedikteren Thomas Kingo

☞ Den danske barokdikteren Thomas Kingo (1634–1703) vokste opp i enkle kår, men fikk likevel gå på latinskole og ta universitetsutdanning. I 1677 ble han biskop i Fyn Stift.

☞ Kingo er best kjent for sin salmediktning, men han skrev også verdslige tekster, blant annet humoristiske dikt, hyllingsdikt og kjærlighetsdikt.

☞ Kingo var en sterk tilhenger av eneveldet, en styreform som gav all makt til kongen. Det var kanskje grunnen til at dansk kongen gav han i oppgave å lage en ny kirkeliturgi og ei salmebok for hele Danmark-Norge.

☞ Salmeboka kom ut i 1699 med tittelen *Dend Forordnede Ny Kirke-Psalme-Bog*.

Kongen bestemte så at denne salmeboka skulle brukes av alle kirker både i Norge og Danmark. I ettertid er boka blitt kalt *Kingos salmebok*, siden hele 86 av de 300 salmene i boka er skrevet av Kingo selv.

Kingos salmebok

☞ Kingos salmebok inneholder også salmer av Martin Luther, og Kingo falt i unåde hos kongen da han tillot seg å revidere Luthers salmer.

dessuten skrevet til verdslige melodier. Tanken er at også folk fra allmuen skal kunne bruke salmene i hverdagslivet.

☞ Kingos salmer er skrevet i et poetisk språk og i formfullendte vers. I likhet med Petter Dass knyttet Kingo kristendommen til hverdagslivet. Salmene er

☞ En fellesnevner for salmene er at mennesket er et syndig vesen som trenger Guds nåde. Derfor må en angre syndene sine og gjøre bot. Da kan en ta imot Guds kjærlighet, som viser seg gjennom Jesu død og oppstandelse fra de døde.

☞ I Kingos salmebok finner vi kjente salmer som fortsatt blir sunget i Norge i dag:

- «Sorgen og gleden de vandrer til hope»
- «Nu rinner solen opp»
- «Som den gyldne sol frembryder»
- «Tiden skrider, dagen rinner»

«Som den gyldne sol frembryder»

*Som den gyldne sol
frembryder
gennem den kulsorte sky
og sin stråleglans
udskyder,
så at mørk' og mulm
må fly,
så min Jesus af sin grav
og det dybe dødens hav
opstod ærefuld af døde
imod påske-morgenrøde.*

☞ Dette er en påskesalme som skildrer Jesu oppstandelse fra de døde. Påskedramaet blir formidlet ved hjelp av sterke kontraster: sola som bryter gjennom det kullsvarte mørket, den strålende morgenhimmelen i kontrast til døden på havbunnen.

☞ I salmen oppfordrer Kingo tilhørerne til å takke for dette påskeunderet og meditere over den nåden som er blitt alle til del gjennom Jesu død på korset. Salmen slutter med bønn og takksigelse, slik det er vanlig i den kirkelige liturgien.

Lytt til opplesingen av salmen og se hele teksten på nettsida *Den danske salmebog online*. Her kan du også høre melodien.

Andre tekster av Kingo

☞ I eneveldets tid var det viktig å holde seg inne med kongsmakta. En del av Kingos forfatter-skap er derfor hyllingsdikt til den eneveldige kong Fredrik 5., som holdt liv i dikteren og gav han kirkelige embeter:

i Lad dette Hastverk faae en liden Naade-Skygge,
Og lad min Digter-Konst oppaa Din Mildhed bygge,
Hvad min Blek-Pensel kun hår grundet denne gang,
Skal bedre treffis i Din Fremtiids Seyer-Fang.
Føer Sværdet midlertiid, hvor hen Dit Øye meder,
Og hvor Guds Øye Dig fremlyuser og henleder:
Giør af Din Mandoms Drifft hver Almanakke fuld,
Saa skal Du skildris ud i Ævighed paa Guld.

☞ Kingo skrev også en hyllest til den norske salmedikteren Dorothe Engelbretsdotter, som han satte svært høyt som forfatter.

☞ De mer humoristiske *rimbrevene* til Kingo kunne være nokså vågale. Slik tenkte Kingo seg følelsene til en kvinne som venter på han mens han kjemper seg gjennom en kraftig snøstorm:

O! var mit Skød en Kakkell-Vraa,
Naar frøssen Kingo kommer,
Lyksalig jeg mig sagde da
For alle Rosens Blommer.

Om salmelitteraturen

☞ På 1600-tallet er den religiøse litteraturen en viktig litterær sjanger. Den danske salmedikteren Thomas Kingo levde samtidig med de norske salmedikterne Petter Dass og Dorothe Engelbretsdotter.

☞ Salmene er skrevet til bruk hjemme og under gudstjenester i menigheten. De gjenspeiler høytidene i kirkeåret og den kirkelige liturgien.

☞ De fleste salmene er bygd opp etter et fast mønster som menigheten kan gjenkjenne. Formålet er å formidle et religiøst budskap.

☞ Gjennomgangsmotivet i barokksalmene er at alt skal forgå, men ved Guds nåde kan mennesket få del i et liv etter døden.

☞ Kingos salmebok var i vanlig bruk i Norge fram til 1869. Da overtok Landstads salmebok, som inneholder Landstads egne salmer og eldre salmer som ble oversatt til norsk.

Alterparti og barokkorgel fra 1765 i Kongsberg kirke

Språk og litterære virkemidler i salmediktningen

☞ Etter reformasjonen ble latin avløst av dansk som kirkespråk i Danmark-Norge. Den første danske bibeloversettelsen kom i 1550. Dansk bibeltekst og danske salmer ble brukt i alle norske menigheter. Slik fikk det danske språket innpass hos alle nordmenn.

☞ Kingo bruker bilder med sterke kontraster – sorg og glede, lykke og ulykke, synd og nåde, himmel og jord.

☞ Språket er også fullt av velkjente klisjeer som *dødens dal*, *sejerspalmer* og *dåbens hellig væde*. Salmene skal ikke nødvendigvis være originale, de skal først og fremst vekke følelser og få tilhørerne til å leve seg inn i budskapet.

☞ Barokkdikterne var opptatt av at en skulle gripe de jordiske gledene, men samtidig huske at det jordiske livet snart ville ta slutt. Derfor finner vi mange dødsmotiver i salmene.

☞ Salmetitlene forteller om det religiøse budskapet, eller de sier noe om hvordan forfatteren tenker seg at budskapet skal brukes. Her er både morgen- og kveldssalmer og salmer beregnet på store religiøse høytider.

